

Fra: Kulturdirektoratet
Referanse: 20/6484
Dato: 11.05.2023

Kunst og sosiale fellesskap 2023–2026

Utlysning: forskere i prosjektengasjement

Lar den kulturpolitiske ambisjonen om å gjøre kunst og kultur til et universelt velferdsgode seg realisere? Hvilke utfordringer møter velferdsstatens kulturpolitikk i dag? Kulturdirektoratet lyser ut opptil toårige engasjementer for forskere. Målet er å fremskaffe ny kunnskap om sammenhengene mellom verdier, politikk, praksiser og institusjoner i kunst- og kultursektoren.

Søkere fra samfunnsvitenskapelige, humanistiske og andre fagfelt inviteres til å utforme prosjekter knyttet til ett eller flere av følgende temaer: *kunst og kultur som velferdsgode, utfordringer for velferdsstatens kulturpolitikk og kunst og fellesskap i en ny tid*. Det er et mål at hvert prosjekt munner ut i en utgivelse i Kulturrådets bokserie.

Stillingene finansieres med midler fra Norsk kulturfond. Kulturrådets faglige utvalg for forskning og utvikling vil fungere som referansegruppe for forskningsprosjektene.

Bakgrunn

Gjennom to perioder (2018–2021 og 2021–2023) har Kulturrådet og Statens Kunstfond i Danmark samarbeidet om forskningsprogrammet Kunst og sosiale fellesskap. Programmet er forankret i en ambisjon om å synliggjøre den samfunnsmessige betydningen av et mangfoldig og tilgjengelig kunst- og kulturliv.

Gjennom utlysning av midler til forskningsprosjekter har programmet i de to første periodene lagt til rette for nordisk forskningssamarbeid og studier med utgangspunkt i den nordiske kunstscenen. Det har stimulert til forskning omkring kunstens rolle i samfunnet med særlig vekt på kunstens offentlige side, dens rolle i fellesskapsdannelser og dens virkninger på individ- og samfunnsnivå. Forskningsprogrammet frembrakte i sin første periode kunnskap om hvordan kunst kan etablere, vedlikeholde og utfolde seg innenfor ulike fellesskap (Fieldseth mfl., 2022). I sin andre periode har programmet i større grad rettet oppmerksomheten mot endringer og strid knyttet til fellesskap, og mot fellesskap som kulturpolitisk begrep og verdi. I denne perioden var det særlig et mål å undersøke kulturpolitikkenes skiftende begrunnelser og underliggende forutsetninger. Et annet mål var å frembringe kunnskap om hvordan fellesskapsforståelser tilegnes, endres og bestrides innenfor de strukturene kunsten er en del av, det være seg kunstfeltets institusjoner, maktrelasjoner eller verdisystemer.

Kulturrådets faglige utvalg for forskning og utvikling ser behov for videre kunnskapsutvikling innenfor den tematiske overbygningen Kunst og sosiale fellesskap. I en tredje periode av

programmet (2023–2026) lyses det ut to toårige engasjementer for gjennomføring av forskningsprosjekter. Prosjektene skal knytte an til ett eller flere av temaene beskrevet under: *kunst og kultur som velferdsgode, utfordringer knyttet til velferdsstatens kulturpolitikk og kunst og fellesskap i en ny tid*. Forskerne som gjennomfører prosjektene, ansettes i engasjementsstillinger i avdeling for kulturanalyse i Kulturdirektoratet med Oslo, Trondheim eller Bodø som arbeidssted. Samtidig åpnes det for å diskutere fleksible løsninger for eventuelt å ivareta forskernes tilknytning til forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

Det er mulig å utforske de aktuelle temaene på ulike måter. Nedenfor skisseres noen tilnærminger, men vi understreker at dette er eksempler: Også andre perspektiver og problemfelt kan være relevante.

Kunst, velferdsstat og fellesskap – idealer og realiteter

Engasjementene som nå lyses ut, skal bidra til kunnskap om én eller flere av følgende overordnede problemstillinger: 1) Hva er forholdet mellom på den ene siden den velferdspolitiske ambisjonen om å gjøre kunst og kultur tilgjengelig for alle og på den andre siden hvordan ulike deler av befolkningen forholder seg til kunst og kultur? 2) Hvordan påvirkes velferdsstatens kulturpolitikk av at både dens økonomiske betingelser og tradisjonelle legitimeringer kommer under press? 3) Hvordan kan kulturpolitikens mål om å bidra til fellesskap forstås i lys av samtidens sosiale og kulturelle forskjeller og motsetninger?

Kunst og kultur som velferdsgode

Den norske og nordiske kulturpolitikens mål og virkemidler tok form innenfor rammene av velferdsstaten på begynnelsen av 1960-tallet (Duelund, 2003). Som andre velferdsgoder skulle et kunst- og kulturtilbud av høy kvalitet nå ut til hele befolkningen, uavhengig av borgernes sosioøkonomiske bakgrunn og bosted. Myndighetene tok dermed et særskilt ansvar for kulturlivet gjennom betydelig statlig finansiering av produksjon og formidling av kunst og kultur, noe som fremheves som et kjennetegn ved «den nordiske kulturpolitiske modellen» (Sokka og Johannisson, 2022, 8; Mangset mfl., 2008, 2).

Også i dag er målet om å gjøre kunst og kultur tilgjengelig for hele befolkningen, gjerne omtalt som en *demokratisering av kulturen*, en viktig begrunnelse for offentlig støtte til kunst- og kultur. Samtidig har vi i de senere årene sett at det legges økt vekt på kunsten og kulturen som en viktig side ved den demokratiske offentligheten. Tilgang til kunst og kultur blir ikke bare sett på som et gode i seg selv, men som en viktig del av demokratiet. Det vil være interessant å undersøke hvordan kulturpolitikken i dag forholder seg til det velferdspolitiske tankegodset.

En av ambisjonene i den velferdsorienterte kulturpolitikken har vært å tilby innbyggerne ressurser som setter dem i stand til å være deltakende medborgere. Likevel vet vi at enkelte samfunnssjikt, for eksempel fattigdomsutsatte grupper, i liten grad benytter offentlig støttet kunst- og kultur, mens høyt utdannede og mennesker med god økonomi generelt bruker tilbudet i større grad enn resten av befolkningen. Det kan være interessant å se nærmere på spenninger mellom kulturpolitikens ambisjoner på den ene siden – og resultater og praksiser på den andre. Hvilke samsvar finnes mellom dem, og hvordan kan ulike diskrepanser forstås?

Utfordringer for velferdsstatens kulturpolitikk

Omfattende statlig finansiering av kunst og kultur, med mål om å forsyne hele befolkningen med dette velferdsgodet, er fortsatt et kjennetegn ved kulturpolitikken i Norge og Norden. Men denne formen for kulturpolitikk står overfor flere utfordringer. Kulturpolitikken har i begrenset grad bidratt til

å spre kunst og kultur til større deler av befolkningen – til tross for at dette har vært et mål i flere tiår (Zimmer og Toepler, 1996, 190–191; Bille, 2022, 36; Mangset, 2020). Den siste kulturmeldingen, *Kulturens kraft*, peker videre på at statens utgifter forventes å øke i årene som kommer, uten at inntektene vokser like mye (Kulturens kraft, 2018, 21). Dette kan bidra til en økonomisk og politisk situasjon der høye offentlige utgifter til kunst og kultur kommer under press. Andre utviklingstrekk, som klimaendringer og migrasjon, kan også endre kulturpolitikkenes betingelser. Ikke minst vil det være en utfordring at både produksjon, formidling og bruk av kunst og kultur – og dermed også kulturens økonomiske kretsløp – i økende grad flyttes over til digitale, ofte internasjonale plattformer som i mange tilfeller ligger utenfor kulturpolitikkenes rekkevidde. Digitaliseringen endrer både de estetiske praksisene og kultursektorens økonomiske strukturer og bidrar til nye og mer fragmenterte og individualiserte kulturbruksvaner. Disse endringene kan påvirke statens evne til å ta det særskilte ansvaret for kulturlivet som har vært definerende for den nordiske kulturpolitiske modellen (Bille, 2022, 34).

Det er altså ikke bare behov for økt kunnskap om kulturpolitikkenes ambisjoner og resultater, som utlysningens første temabeskrivelse legger vekt på. Det trengs også kunnskap om hvordan de sosiale, strukturelle, teknologiske, økonomiske og realpolitiske betingelsene for velferdsstatens kulturpolitikk endres, og hvordan dette påvirker kulturpolitikkenes retoriske begrunnelser og legitimeringsstrategier.

Kunst og fellesskap i en ny tid

Det er i dag et kulturpolitisk mål at kunst og kultur skal bidra til å bygge fellesskap. Stortingsmeldingen *Kulturens kraft* (2018, s. 16) fremhever kunsten og kulturens evne til å samle mennesker «på tvers av sosiale, politiske og kulturelle skillelinjer» og til å styrke «samhold og inkludering». At kulturpolitikken begrunnes med kunsten og kulturens betydning for fellesskapet, er vel å merke ikke nytt. Det nye er kanskje heller at meningsinnholdet i begrepet «fellesskap» i denne sammenhengen er blitt mer flertydig og komplekst. Selv om det fortsatt er nærmest unison enighet om at kulturpolitikk har en rolle i å beskytte norsk kultur i møte med internasjonal kulturindustri, har kulturpolitikkenes tradisjonelle mål om å bidra til styrket nasjonal identitet og samhold i økende grad blitt problematisert.

I et flerkulturelt og mangfoldig, i noen henseende også uenighetsfylt, samfunn er det ikke gitt hvilket eller hvilke fellesskap politikken forholder og henvender seg til. Kunsten selv legger ofte vel så mye vekt på internasjonale og lokale som nasjonale strømninger og fellesskap. Det har dermed lenge eksistert et spenningsforhold mellom kulturpolitikken og deler av kunstverdenen. De siste tiårene er dette blitt tydeliggjort gjennom kunstforståelser og -praksiser som er uttalt kritiske til etablerte nasjonale rammer, blant annet gjennom postkoloniale tilnærminger. Vi søker prosjekter som belyser forholdet mellom kulturpolitikkenes mål og begreper om fellesskap på den ene siden og hvordan kunsten virker på og forholder seg til dagens mangfoldige og til dels fragmenterte samfunn på den andre. Her er det aktuelt å undersøke hvordan kulturpolitiske ambisjoner om å bidra til fellesskap forholder seg til klasse og økonomi, kulturelt og etnisk mangfold, kjønn, ulike minoriteter og demografiske strukturer.

Retningslinjer for søkere

Kulturrådet lyser ut inntil to engasjementer à 24 måneder til å gjennomføre forskningsprosjekter knyttet til ovennevnte temaer. Som omtalt innledningsvis, skal prosjektene fremskaffe ny kunnskap om forholdet mellom verdier, politikk og kunst- og kultursektorens praksiser og institusjoner. Det ønskes et overgripende perspektiv på problemstillingene og et blikk for generelle tendenser.

Eksempler og eventuelle casestudier som inngår i prosjektene, skal støtte opp under et slikt overordnet grep. Prosjektene må forholde seg analytisk og reflektert til programmets tema og sentrale begreper.

Det vises for øvrig til programnotatene som lå til grunn for utlysningene av forskningsmidler til den første og den andre fasen av *Kunst og sosiale felleskap*. De danner en viktig kontekst for engasjementene som nå lyses ut.

Alle søkere må utforme en egen prosjektbeskrivelse og selv formulere forslag til problemstillinger og relevante forskningsspørsmål. Prosjektbeskrivelsen skal også gjøre rede for metode og teori, hvordan prosjektet plasserer seg i forhold til tidligere forskning, og hvordan det bidrar med ny kunnskap. Prosjektbeskrivelsen vil danne grunnlag for ansettelse. Også formidlingsevner og personlig egnethet vil vurderes.

Forskerne må ha dokumentert forskerkompetanse innenfor relevante fagområder og kunne redegjøre for relevante faglige nettverk som kan være en støtte for prosjektet.

Det er et mål at forskningen skal lede frem til bokutgivelse i Kulturrådets fagfellevurderte bokserie. Utgivelsene i bokserien skal holde høy akademisk kvalitet, frembringe ny innsikt og være preget av en undersøkende og udogmatisk holdning overfor temaene som undersøkes. Forskningen skal forholde seg til relevante forskningsmetoder og ha et solid teoretisk fundament. Bokserien retter seg mot et allment, interessert publikum og skal ha relevans for Kulturrådets og Kulturdirektoratets egen virksomhet, for kulturforvaltningen, for aktører i kunst- og kulturfeltene, for kulturpolitikkutforming, og for forskning og undervisning på universiteter og høyskoler. Det legges stor vekt på god og tydelig formidling. Bøkene skal kommunisere godt, og de skal være tilgjengelige, aktuelle, og lesverdige – også for lesere utenfor forfatterens egne fagfelt. Dette er forutsetninger som ligger til grunn også for denne utlysningen.

Søknad, CV og prosjektbeskrivelse

Alle søkere må levere søknad, CV og prosjektbeskrivelse.

Søknaden må inneholde følgende:

- Navn og kontaktopplysninger.
- Prosjektets arbeidstitel.
- Kort og presist sammendrag av det planlagte forskningsprosjektet (500 tegn med mellomrom) til eventuell publisering på Kulturrådets nettsider.

CV (inntil to sider) skal beskrive formell utdanning, forskningserfaring og relevante publikasjoner (maks 10 publikasjoner).

Prosjektbeskrivelsen (inntil fem sider eller 18 000 tegn med mellomrom) må inneholde følgende:

- Sentrale problemstillinger, forskningsspørsmål og perspektiver knyttet til ett eller flere av temaområdene over.
- Redegjørelse for teori og metode.
- Fremdriftsplan for prosjektet.

Aktuelle søkere vil bli innkalt til intervju. I vurderingen av søknadene vil det bli lagt vekt på faglig og språklig kvalitet, formidlingsevner, originalitet og gjennomførbarhet. Den eller de som blir ansatt, må forvente en dialog med Kulturrådets faglige utvalg for forskning og utvikling samt analyseavdelingen i Kulturdirektoratet, som er sekretariat for Kulturrådet, om nærmere presisering og avklaring av prosjektets tematiske innretning og forsknings spørsmål kort tid etter ansettelse.

Referansegruppe

Kulturrådets faglige utvalg for forskning og utvikling vil fungere som referansegruppe for forskningsarbeidet. Utvalget vil følge arbeidet tett.

Kompetanse

Det er et krav at søkere kan dokumentere relevant forskningserfaring. Det legges vekt på søkerens evne til å kombinere faglig soliditet med formidlingsevne.

Gjennomføring

Hvert prosjekt skal gjennomføres innenfor en ramme på to årsverk.

Andre betingelser

Det ansettes opptil to forskere for gjennomføring av hvert sitt prosjekt. De ansatte vil tilhøre avdeling for kulturanalyse i Kulturdirektoratet (tidligere Kulturrådets fagadministrasjon) med Oslo eller Trondheim som arbeidssted. Det vil være muligheter for noe bruk av hjemmekontor og ulike løsninger for å ivareta forskernes eventuelle tilknytning til forsknings- og utdanningsinstitusjoner.

Litteratur

- Bille, T. 2022. Where Do We Stand Today? An Essay on Cultural Policy in Denmark. *Cultural Policy in the Nordic Welfare States. Aims and Functions of Public Funding for Culture*. Nordisk ministerråd.
- Duelund, P. (red.) 2003. *The Nordic Cultural Model. Nordic cultural policy in transition*, København: Nordic Cultural Institute.
- Fieldseth, M., Stien, H. H. og Veiteberg, J. (red.) 2022. *Kunstskapte fellesskap*, Oslo: Fagbokforlaget/Kulturrådet.
- Mangset, P. 2020. The end of cultural policy? *International Journal of Cultural Policy*, 26, 398–411.
- Mangset, P., Kangas, A. og Vestheim, G. 2008. Editors' introduction. Nordic cultural policy. *International Journal of Cultural Policy*, 14, 1–5.
- Meld. St. 8 (2018–2019) Kulturens kraft. Kulturpolitikk for framtida. 2018. Oslo: Trygging- og serviceorganisasjonen til departementa.
- Sokka, S. og Johannisson, J. 2022. Cultural policy as a balancing act (introduction). *Cultural Policy in the Nordic Welfare States. Aims and Functions of Public Funding for Culture*. Nordisk ministerråd.
- Tygstrup, F. (red.) 2017. *Kunsten som forum. Et forskningsoplæg om kunst og sociale fællesskaber*, København: Statens Kunstfond.
- Zimmer, A. og Toepler, S. 1996. Cultural Policies and the Welfare State. The Cases of Sweden, Germany, and the United States. *The Journal of Arts Management*, 167–193.